

Sygn. akt III PZP 4/19

UCHWAŁA

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 11 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Józef Iwulski (przewodniczący)
SSN Dawid Miąsik
SSN Zbigniew Myszka
SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt
SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca, uzasadnienie)
SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

Protokolant Anna Piszczek
przy udziale Prokurator Prokuratury Okręgowej delegowanej do
Prokuratury Krajowej Renaty Pawłowskiej

w sprawie z powództwa M. W.

przeciwko Domowi Dziecka nr (...) w Z.

o wynagrodzenie za pracę w godzinach ponadwymiarowych,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 11 września 2019 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego do rozstrzygnięcia powiększonemu

składowi Sądu Najwyższego postanowieniem z dnia 12 marca 2019 r., sygn. akt III PK 28/18,

Czy na mocy art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jednolity tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 998 ze zm.) nauczyciele - wychowawcy placówek opiekuńczo - wychowawczych typu socjalizacyjnego, zatrudnieni przed 1 stycznia 2004 r., zachowali do 31 grudnia 2013 r. prawo do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe (art. 35 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela; jednolity tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.)?

podjął uchwałę:

Wychowawcy placówek opiekuńczo - wychowawczych typu socjalizacyjnego zatrudnieni przed dniem 1 stycznia 2004 r. nie zachowali na mocy art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (aktualnie jednolity tekst: Dz. U. z 2019, poz. 1111 ze zm.) prawa do wynagrodzenia za godziny, o których mowa w art. 35 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (aktualnie jednolity tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.).

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 12 marca 2019 r. w sprawie III PK 28/18 na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. przekazał powiększonemu składowi Sądu Najwyższego do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„Czy na mocy art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 998 ze zm.) nauczyciele – wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, zatrudnieni przed 1 stycznia 2004 r., zachowali do 31 grudnia 2013 r. prawo do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe (art. 35 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela; jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.)?”

I

Zagadnienie to zostało sformułowane na tle następujących ustaleń. Sąd Rejonowy w Z. w wyroku z dnia 2 marca 2016 r., w sprawie IV P 40/15 zasądził od pozwanego Domu Dziecka nr (...) w Z. na rzecz powoda M. W. kwotę 34.627,87 zł z odsetkami ustawowymi za okres od lutego 2012 r. do grudnia 2013 r. Powód jako pedagog i wychowawca placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego w okresie od stycznia 2012 r. do grudnia 2013 r. wykonywał pracę w ramach pełnionych po 8 godzin dziennie dyżurów, ustalonych zgodnie z grafikami. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, przysługiwało mu prawo do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe, gdyż dotychczasowe korzystniejsze przepisy art. 42 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (aktualnie jednolity tekst:

Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.) dotyczące wymiaru pensum obejmowały powoda do dnia 31 grudnia 2013 r. z mocy przepisu przejściowego - art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1111 ze zm.).

Sąd Okręgowy w Z., po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej, wyrokiem z 29 września 2017 r., w sprawie IV Pa (...) zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Sąd odwoławczy stwierdził, że powód w ramach tygodniowych grafików świadczył pracę z wychowankami lub na ich rzecz w wymiarze 40 godzin tygodniowo w całym okresie spornym, jednak nie można uznać, że wykonywał pracę w godzinach ponadwymiarowych. Sąd Okręgowy stwierdził, że do osób wymienionych w art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym do 1 stycznia 2012 r., należało stosować Kartę Nauczyciela w jej aktualnym brzmieniu, tj. obowiązującym od 1 stycznia 2012 r. Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od 1 stycznia 2012 r. zmieniony został także art. 42 ust. 3 Lp. 8 lit. a Karty Nauczyciela, który do 31 grudnia 2011 r. przewidywał, że tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, dla wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, wynosi 26 godzin. Od 1 stycznia 2012 r. powyższy przepis nie zawiera już regulacji dotyczącej tej grupy zawodowej, a czas pracy określa art. 42 ust. 1 i 2 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie mógł przekraczać 40 godzin na tydzień. Skoro od 1 stycznia 2012 r., zgodnie z art. 42 ust. 1 i 2 Karty Nauczyciela, powoda obowiązywał 40-godzinny tydzień pracy, to wszystkie godziny pracy w ramach dyżurów z tygodniowych grafików (8 godzin dziennie, 40 godzin tygodniowo) w okresie od stycznia 2012 r. do grudnia 2013 r. były zgodne z obowiązującym 40-godzinnym tygodniowym wymiarem czasu pracy. Sąd podkreślił przy tym, że zmiana przepisów ustawowych mających wpływ na treść stosunku pracy, powoduje zmianę obowiązków i praw stron niezależnie od ich woli, zgodnie z art. 56 k.c. w związku z art. 300 k.p. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2009 r., II PK 277/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 290). Taka sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie, w związku z tym nie było wymagane

złożenie wypowiedzenia zmieniającego ani zachowanie jakiegokolwiek okresu uprzedzenia. Sąd drugiej instancji ocenił również, że dla rozstrzygnięcia sprawy nie jest istotna rzekoma korzystniejsza regulacja czasu pracy zawarta w treści § 41 Regulaminu Organizacyjnego Domu Dziecka Nr (...) w Z. z dnia 25 sierpnia 2009 r., skoro w trakcie jego obowiązywania nastąpiła zmiana przepisów bezwzględnie obowiązujących w zakresie wymiaru czasu pracy.

Wyrok Sądu Okręgowego powód zaskarżył w całości skargą kasacyjną, w której zarzucił między innymi naruszenie prawa materialnego, to jest art. 42 ust. 3 Lp. 8 lit. a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2013 r. w związku z art. 237 ust. 1 i ust. 2 i w związku z art. 204 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że powodowi w okresie objętym pozwem nie przysługiwało prawo do tygodniowego 26-godzinnego obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych (*pensum*).

II

Rozpoznając skargę kasacyjną Sąd Najwyższy w składzie trzyosobowym uznał, że rozstrzygnięcia wymaga w ramach podniesionych zarzutów kasacyjnych ocena skutków prawnych zmian legislacyjnych, które nastąpiły od 1 stycznia 2012 r., dotyczących wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych działających na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej, zatrudnionych w nich przed dniem 1 stycznia 2004 r. Do nich bowiem wcześniej miały (nadal) zastosowanie w pełnym zakresie przepisy Karty Nauczyciela (w tym przepisy dotyczące *pensum* nauczycielskiego – art. 42 ust. 3 Lp. 8 lit. a oraz wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe – art. 35 ust. 2 i 3). Problem ten był już rozważany przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 5 kwietnia 2017 r. w sprawach: III PK 97/16 (LEX nr 2329446), III UK 98/17 (OSNP 2018 nr 5, poz. 59) oraz III PK 99/16 (niepublikowany). We wszystkich tych judykatach Sąd Najwyższy doszedł do zgodnego wniosku, że od 1 stycznia 2012 r. nauczycieli-wychowawców placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego obowiązywał czas pracy na terenie placówki w wymiarze 40 godzin tygodniowo, bez obowiązkowego *pensum*

(tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć opiekuńczo-wychowawczych), którego przekroczenie powodowało powstanie prawa do wynagrodzenia za pracę w godzinach ponadwymiarowych. Od tej daty pracownicy ci utracili prawo do wynagrodzenia w godzinach ponadwymiarowych w związku ze zmianą norm czasu pracy (zniesieniem w stosunku do nich *pensum* nauczycielskiego). Wniosek taki wywiedziono z art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z tym przepisem, „w stosunku do osób, o których mowa w art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w art. 228 ust. 1 i art. 229 ust. 1-7, ustawę - Karta Nauczyciela stosuje się przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”. Dokonując jego wykładni, Sąd Najwyższy w przywołanych wyżej wyrokach wyszedł z założenia, że mowa w nim o stosowaniu Karty Nauczyciela w jej aktualnym brzmieniu, a zatem w kolejnych wersjach obowiązujących począwszy od 1 stycznia 2012 r. (przez wskazany okres 2 lat). Skoro art. 42 w ust. 3 Lp. 8 lit. a Karty Nauczyciela, począwszy od 1 stycznia 2012 r., nie zawiera już regulacji dotyczącej tej grupy zawodowej (wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego), to czas pracy tej grupy regulował art. 42 ust. 1 i ust. 2 Karty Nauczyciela; nie mógł on przekraczać 40 godzin na tydzień, a w jego ramach czasu pracy nauczyciel obowiązany był realizować: 1) zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, 2) inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, 3) zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

Przedstawiona wykładnia, w ocenie Sądu Najwyższego rozpoznającego skargę kasacyjną M. W., budzi poważne wątpliwości. Przede wszystkim twierdzenie o odesłaniu do aktualnego brzmienia Karty Nauczyciela (obowiązującego od 1 stycznia 2012 r.) stawia pod znakiem zapytania stosowanie pozostałych przepisów Karty Nauczyciela, które dotychczas przyznawały uprawnienia wychowawcom w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, gdyż żaden z nich od 1 stycznia 2012 r. nie dotyczy wskazanej wyżej grupy zawodowej. Przepisy Karty Nauczyciela w zakresie np. prawa do nagród jubileuszowych, uprawnień

socjalnych i urlopów, urlopu dla poratowania zdrowia nie zostały wprowadzone wprost nowelizowane (zmienione) na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ale nie było takiej potrzeby, gdyż wystarczające było skreślenie przepisu, na podstawie którego uprawnienia te przysługiwały pracownikom pedagogicznym placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego (art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela). Zatem argument o odesłaniu do aktualnego brzmienia Karty Nauczyciela przesądzałby także o niestosowaniu w całości przepisów Karty Nauczyciela wobec osób wymienionych w usuniętym z porządku prawnego art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela (w tym przepisów przewidujących prawo do nagród jubileuszowych, uprawnień socjalnych i urlopów, urlopu dla poratowania zdrowia), co byłoby wnioskiem nieuprawnionym wobec zawarcia w ustawie nowelizacyjnej przepisu przejściowego przewidującego dalsze stosowanie Karty Nauczyciela do wymienionej grupy osób. Skutkiem przepisu przejściowego (międzyczasowego) utrzymującego stosowanie przepisów dotychczasowych jest niestosowanie ustawy nowej w takim zakresie, w jakim pokrywa się ona z przepisami derogowanymi. Przepis o takim charakterze nakazuje stosowanie regulacji dotychczasowych, mimo że zostały one uchylone (zmienione). Niewątpliwie taki charakter (międzyczasowy – utrzymujący stosowanie dotychczasowych regulacji) ma art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, skoro nakazuje stosowanie ustawy - Karta Nauczyciela przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie tej ustawy wobec wymienionej w nim grupy zawodowej. Jego zakresem nie są objęte wszystkie zmiany Karty Nauczyciela dokonane na skutek nowelizacji ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ale tylko te, które związane są z pozbawieniem wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego statusu nauczycieli podlegających przepisom Karty Nauczyciela, a więc pozbawiające ich uprawnień wynikających z tego aktu prawnego. Wszystkie te spostrzeżenia prowadzą do wniosku, że art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zgodnie z istotą regulacji międzyczasowej, utrzymuje – przez dwa lata - stosowanie wobec wymienionej w nim grupy osób przepisów Karty Nauczyciela w dotychczasowym brzmieniu, a więc nie tylko tych, które zostały

uchylone, ale także tych, którym nadano nowe brzmienie (w tym art. 42 ust. 3 Lp. 8 lit. a – w brzmieniu sprzed nowelizacji). Przepis międzyczasowy określa skutki danej nowelizacji, nie obejmuje natomiast swoim działaniem przyszłych, kolejnych zmian przepisów. Z tego właśnie względu stosowanie Karty Nauczyciela przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (o czym mowa w art. 237 ust. 1 ustawy nowelizującej) oznacza stosowanie przepisów tego aktu z uwzględnieniem wszystkich kolejnych zmian następujących w okresie dwóch lat po nowelizacji dokonanej od 1 stycznia 2012 r. (chyba, że towarzyszące im przepisy międzyczasowe regulowałyby tę kwestię odmiennie). Nie może zatem być mowy o „zamrożeniu” przez ustawodawcę na datę 31 grudnia 2011 r. sytuacji prawnej określonej części pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, których - w przeciwieństwie do pozostałych nauczycieli - nie dotyczyłyby kolejne zmiany przepisów Karty Nauczyciela następujące w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2013 r. Nie ma zatem obawy (jaką wyrażał w przywołanych wyrokach Sąd Najwyższy), że stosowanie, na podstawie art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dotychczasowych przepisów w wersji obowiązującej przed 1 stycznia 2012 r., oznacza nienaruszalność praw (przez dwa lata) mimo kolejnych nowelizacji. W związku tym celem ustawodawcy wprowadzającego przepis międzyczasowy - art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej - było utrzymanie w stosunku do zatrudnionych przed 1 stycznia 2004 r. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego pracowników pedagogicznych wszystkich uprawnień przysługujących im dotychczas (do 31 grudnia 2011 r.) na podstawie przepisów Karty Nauczyciela, a więc także uprawnienia do *pensum* nauczycielskiego w wymiarze 26 godzin tygodniowo i prawa do wynagrodzenia za pracę w godzinach ponadwymiarowych. Niewątpliwie opisane zmiany w ustawie nowelizacyjnej miały na celu stopniowe zrównywanie statusu wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego z pozostałymi osobami zatrudnionymi w tych placówkach na takich samych stanowiskach. Jednakże mechanizm „stopniowego zrównywania” polegał na wyznaczeniu okresu przejściowego, po

którym nastąpiło wygaszenie uprawnień z Karty Nauczyciela, a nie na pozbawieniu najpierw części uprawnień w okresie przejściowym aż do ich zupełnego odebrania od 1 stycznia 2014 r. Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy postanowił o przedstawieniu powiększonemu składowi tego Sądu wskazanego na wstępie zagadnienia prawnego.

III

Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, iż przedstawione zagadnienie prawne związane jest z wieloaspektową i różnorodną problematyką, którą z uwagi na jej obszerność należy przedstawić tylko w niezbędnym zakresie.

W celu ustalenia adekwatnej normy prawnej należy się cofnąć do ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 137, poz. 1304), która w art. 2 pkt 1 lit. b do treści pragmatyki nauczycielskiej dodała art. 1 ust. 1a. Na skutek tej nowelizacji pragmatyce nauczycielskiej podlegali nadal nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni, którzy zatrudnieni zostali przed dniem 1 stycznia 2004 r. w publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych, działających na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej. Natomiast osoby zatrudnione po dniu 1 stycznia 2004 r. nie miały uprawnień wynikających z Karty Nauczyciela; były zatrudnione na podstawie ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych, a później na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. 2019 r., poz. 1282).

Przyczyna tych unormowań i wprowadzonej nierówności w zatrudnieniu nie jest w pełni zrozumiała; mogła ona wynikać z zamiaru rządu stosunkowo szybkiej likwidacji placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego (domów dziecka). Uważano, że dziećmi lepiej się zajmą rodzinne domy dziecka lub rodziny zastępcze, co będzie też korzystne dla Państwa. Brak zapewnienia adekwatnych źródeł finansowania przez Państwo tych rodzinnych placówek spowodował jednak konieczność dalszego funkcjonowania instytucjonalnych domów dziecka.

Od 2004 r. wychowawcy w instytucjonalnych placówkach socjalizacyjnych (od 2009 r. wychowawcy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego) wykonywali pracę z zastosowaniem *pensum* 26 godzin

tygodniowo, jeżeli zatrudnienie ich nastąpiło przed dniem 1 stycznia 2004 r. Powyższe *pensum* nie dotyczyło jednak osób zatrudnionych począwszy od dnia 1 stycznia 2004 r., albowiem nie podlegały one przepisom Karty Nauczyciela. Istniała więc (przez okres ośmiu lat - do końca 2011 r.) dychotomia praw i obowiązków osób zatrudnionych na tych samych stanowiskach, determinowana datą zatrudnienia. Powodowało to znaczące różnice w czasie pracy oraz w wynagrodzeniach. Niewątpliwie stanowiło to nierówne traktowanie, gdyż o naruszeniu zasady równego traktowania można mówić wówczas, gdy przepis prawa w sposób nieusprawiedliwiony (nieracjonalny) różnicuje sytuację prawną podmiotów posiadających te same cechy istotne (relewantne), wykonujących taką samą pracę w takich samych warunkach. Obowiązek równego traktowania osób zatrudnionych oraz zakaz ich dyskryminacji wynika z przepisów art. 32 i 33 Konstytucji RP oraz ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych (por. art. 8, 10 i 157 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Również według zasad Kodeksu pracy wyrażonych w art. 11² k.p. i art. 11³ k.p., jeśli pracownicy wypełniają tak samo jednakowe obowiązki, ale traktowani są nierówno ze względu na przyczyny określone w art. 11³ k.p., to są dyskryminowani (art. 18^{3a} § 1 k.p.).

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 14 marca 2018 r. w sprawie C-482/16, mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht Innsbruck (Wyższy Sąd Krajowy w Innsbrucku, Austria) w postępowaniu: Georg Stollwitzer przeciwko ÖBB Personenverkehr AG, w akapicie 30 stwierdził, że „zniesienie dyskryminacji nie oznacza jednak, że osoba dyskryminowana w ramach poprzedniego porządku prawnego automatycznie korzysta z prawa do uzyskania z mocą wsteczną takiej różnicy w wynagrodzeniu lub podwyżki przyszłych płac. Jest tak wyłącznie w wypadku, gdy - i tak długo jak - nie zostaną przyjęte przez ustawodawcę krajowego przepisy zmierzające do przywrócenia równego traktowania. W tym bowiem wypadku poszanowanie zasady równego traktowania można zapewnić jedynie w drodze przyznania osobom należącym do grupy gorzej traktowanej tych samych korzyści, jakie przysługują osobom uprzywilejowanym. Jest to reżim prawny, który wobec braku prawidłowego stosowania prawa Unii stanowi jedyny ważny system referencyjny”.

Polski prawodawca dostrzegł – jako naruszającą zasadę równego traktowania – sytuację istotnej dyferencjacji warunków pracy i płacy wychowawców w domach dziecka, uzależnioną wyłącznie od daty zatrudnienia. Wprawdzie doświadczenie zawodowe może być usprawiedliwionym kryterium różnicowania zarobków (na przykład przez przyznanie dodatku stażowego), jednak zróżnicowanie czasu pracy i wynagrodzeń w proporcji 26/40 w zależności od daty zatrudnienia naruszało zasadę równego traktowania. Działania podjęte przez ustawodawcę – w celu ujednoczenia sytuacji prawnej wszystkich pracowników - wychowawców placówek opiekuńczo-wychowawczych, przez uchwalenie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która na podstawie art. 204 pkt 1 lit. a uchyliła z dniem 1 stycznia 2012 r. art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela, zmierzało do zrównania uprawnień pracowniczych w najbardziej istotnych (poza warunkami zatrudnienia) kwestiach pracowniczych: czasu pracy i wynagrodzenia za pracę. Kwestia zastosowanej metody zrównania praw i obowiązków wychowawców domów dziecka, a zwłaszcza kwestia poszanowania zasady równego traktowania w drodze (wskazanego wyżej w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej) przyznania osobom należącym do grupy gorzej traktowanej tych samych korzyści, jakie przysługiwały osobom uprzywilejowanym, nie była przedmiotem przedstawionego na wstępie zagadnienia prawnego i nie wymaga szczegółowego omówienia. Niewątpliwie jednak cel tych zmian w postaci wprowadzenia równego traktowania pracowników był słuszny, zgodny z prawem i adekwatny do utrzymującej się sytuacji.

IV

Normy prawne odnoszące się do stanów prawnych z różnych dat, jeżeli są przedzielone nowelizacją, stanowią w aspekcie logicznym alternatywę rozłączną, a nie - koniunkcję. Oznacza to, że sąd może uwzględnić stan prawny jedynie z daty sprzed nowelizacji lub z daty po nowelizacji, a nie – oba stany prawne jednocześnie. Jedynym wyjątkiem są unormowania intertemporalne, które mogą stanowić o dalszym stosowaniu przepisu sprzed nowelizacji.

W tym aspekcie należy stwierdzić, że jedyny element konstrukcyjny hipotezy normy wynikającej z art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej odnosi się do podmiotów objętych jej

dyspozycją. Stwierdza się bowiem: „w stosunku do osób, o których mowa w art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.” Określenie podmiotów następuje nie wprost, lecz przez odwołanie do przepisu Karty Nauczyciela. Art. 237 ust. 1 ustawy, zgodnie z dyspozycją art. 251 ustawy, wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. W tym samym dniu ust. 1a z art. 1 Karty Nauczyciela został uchylony, a zatem art. 237 ust. 1 ustawy od samego początku jego obowiązywania nakazywałby ustalenie zakresu podmiotowego wyłącznie na podstawie nieistniejącego przepisu, gdyby nie zastrzeżenie, iż mowa o „art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.” Warto podkreślić, że w art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie przywrócono do obrotu prawnego normy z art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela zawierającej nakaz podlegania określonych podmiotów Kartce Nauczyciela, a zatem moc prawną od tej daty posiada wyłącznie art. 237 ust. 1, którego jedynie hipoteza została nakreślona poprzez przywołanie podmiotów wskazanych w sposób ostry (precyzyjny) w nieistniejącym przepisie, do którego się odnosi. Dyspozycja analizowanego przepisu zamyka się w stwierdzeniu, że „ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela stosuje się przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy.” Przepis jednoznacznie wskazuje na akt, który ma być stosowany oraz okres, w jakim taki stan ma istnieć. Żaden fragment dyspozycji nie wyraża wprost konieczności stosowania Karty Nauczyciela w treści sprzed wejścia w życie ustawy, a także nie nawiązuje do wyrażenia „w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy” zastosowanego w hipotezie normy. Wobec takich ustaleń wykładnia językowa jest jednoznaczna.

Odwołanie do Karty Nauczyciela w dyspozycji art. 237 ust. 1 ustawy oznacza stosowanie tego aktu w brzmieniu aktualnym na okres rozpoczynający się od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. Takie twierdzenie nie opiera się wyłącznie na braku powtórzenia wskazanego wyrażenia z hipotezy. Osiągnięcie celu w postaci przejściowego zachowania uchylanych lub zmienianych docelowo przepisów z reguły jest zapewniane poprzez wskazanie późniejszego terminu wejścia w życie ustawy nowelizującej, jej części bądź poszczególnych przepisów.

W art. 251 ustawy zastrzeżono, że chociaż ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., to z wyjątkiem art. 77 ust. 1, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2015 r. i art. 241, który wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia. W celu podkreślenia tymczasowości sytuacji prawnej wychowawców domów dziecka w ujęciu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2013 r. do wychowawców „stosowano” Kartę Nauczyciela (art. 237 ust. 1 ustawy), natomiast nie użyto zwrotu o „podleganiu” Karcie Nauczyciela. Należy wobec tego stwierdzić, że art. 237 ust. 1 ustawy nie stanowi wyjątku od ogólnej dyspozycji art. 251 ustawy, ponieważ nie przywraca - choćby przejściowo - mocy obowiązującej art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela, który definitywnie został uchylony z dniem 1 stycznia 2012 r.

Zwrócić należy uwagę, że ustawodawca miał możliwość wykreowania odmiennego stanu prawnego, rezygnując z umieszczenia w ustawie przepisu art. 237 ust. 1 ustawy i wprowadzając zastrzeżenie w art. 251 ustawy, że jej art. 204 pkt 1 lit. a (tj. przepis uchylający art. 1 ust. 1a Karty Nauczyciela) wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2014 r., co spowodowałoby, że do tej daty do wychowawców domów dziecka stosowałoby się stan prawny bez uchylecia *pensum* w wymiarze 26 godzin. Ustawodawca nie przyjął jednak takiego unormowania, co potwierdza, że jego intencją było uchYLENIE obowiązywania 26 godzinnego *pensum* z końcem roku 2011.

Gdyby celem ustawodawcy było utrzymanie wszystkich uprawnień nauczycielskich w stosunku do nauczycieli zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. – mógłby też użyć w ostatnim zdaniu art. 237 ust. 1 sformułowania: „ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”.

Z art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynika jednak, że w stosunku do nauczycieli wychowawców, zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. stosuje się nadal Kartę Nauczyciela przez okres 2 lat w aktualnym brzmieniu, a zatem w wersji obowiązującej w dniu 1 stycznia 2012 r. oraz w wersji późniejszej.

V

Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej uchylone zostały art. 1 ust. 1a i art. 9 ust. 1a Karty Nauczyciela, dotyczące podlegania tej ustawie nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. w publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych, a także kwalifikacji wymaganych od nauczycieli zatrudnionych w tych placówkach. Ponadto zmienione zostały: art. 1 ust. 2 pkt 4, art. 3 pkt 1-3, art. 6a ust. 12, art. 9 ust. 1 i ust. 1a, art. 9b ust. 1, art. 9c ust. 4 pkt 1 i 2, art. 9g ust. 11a pkt 5, art. 9g ust. 11a pkt 8, art. 9g ust. 11b, art. 20 ust. 8, art. 28 ust. 1, art. 35 ust. 1, art. 42 ust. 3 Lp 8 lit. a, art. 42 ust. 7a, art. 49 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela. Z powyższego wykazu wynika, że ustawą nowelizującą uchylone lub zmienione zostały przepisy dotyczące: definicji ustawowych, upoważnienia do wydania rozporządzenia w sprawie ocen pracy nauczycieli zatrudnionych w placówkach, kwalifikacji wymaganych od nauczycieli zatrudnionych w placówkach, nadania nauczycielowi zatrudnionemu w placówce kolejnego stopnia awansu zawodowego, wpisu na listę ekspertów, przydzielania stażyście opiekuna, podjęcia pracy przez nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym, rejestracji czasu pracy, odprawy pieniężnej, godzin ponadwymiarowych, funduszu nagród. Począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r. przepisy te nie miały więc zastosowania do nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. w publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych.

Nie było natomiast przeszkód, aby w okresie od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia 31 grudnia 2013 r., do tej grupy zawodowej stosować pozostałe przepisy Karty Nauczyciela, dotyczące między innymi: obowiązków nauczycieli (art. 6), nawiązania, zmiany i rozwiązania stosunku pracy (art. 10 i nast., za wyjątkiem przepisów dotyczących odprawy pieniężnej), warunków pracy i wynagrodzenia (art. 29 i nast., za wyjątkiem przepisów dotyczących godzin ponadwymiarowych i czasu pracy), nagród jubileuszowych (art. 47 i nast.), uprawnień socjalnych i urlopów (art. 53 i nast.), ochrony zdrowia (art. 72 i nast., w tym urlopu dla poratowania zdrowia), odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 75 i nast.), uprawnień emerytalnych (art. 86 i

nast.). Stosowanie powyższych przepisów w brzmieniu aktualnym w stosunku do nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. w publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych, wynika bezpośrednio z dyspozycji art. 237 ust. 1 ustawy nowelizującej.

VI

Niewątpliwie celem ustawodawcy, który dokonał nowelizacji przepisów Karty Nauczyciela w opisany wyżej sposób, było stopniowe zbliżanie statusu prawnego pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, niezależnie od daty ich zatrudnienia. Można było to uczynić przez objęcie wszystkich pracowników domów dziecka Kartą Nauczyciela; ustawodawca zdecydował jednak o przeciwnym rozwiązaniu. Generalnie ustawodawca dopuszcza pogorszenie sytuacji prawnej pracowników na przykład przez obniżenie wynagrodzenia za pracę w drodze wypowiedzenia zmieniającego - także w przypadku wprowadzania nowego układu zbiorowego pracy. W myśl art. 241¹³ § 1 i 2 k.p. korzystniejsze postanowienia układu, z dniem jego wejścia w życie, zastępują z mocy prawa wynikające z dotychczasowych przepisów prawa pracy warunki umowy o pracę lub innego aktu stanowiącego podstawę nawiązania stosunku pracy. Postanowienia układu mniej korzystne dla pracowników wprowadza się w drodze wypowiedzenia pracownikom dotychczasowych warunków umowy o pracę lub innego aktu stanowiącego podstawę nawiązania stosunku pracy. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2016 r., I PK 127/15 (OSNP 2017 nr 12, poz.157) wyrażono pogląd, że pracodawca może w drodze wypowiedzenia zmieniającego doprowadzić do zmiany warunków umowy o pracę wynikających z układu zbiorowego pracy po upływie jednego roku od przejęcia zakładu pracy lub jego części, bez względu na to, czy czyni to w celu dostosowania warunków pracy pracownika do postanowień układu zbiorowego pracy obowiązującego w nowym zakładzie pracy, czy dostosowania ich do postanowień nienazwanego porozumienia zbiorowego, czy też w jakimś innym zgodnym z prawem celu (art. 241¹³ § 2 zdanie drugie w związku z art. 241 § 2 k.p.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., a więc po upływie prawie

sześciomiesięcznego *vacatio legis*; w tym okresie wychowawcy domów dziecka mieli możliwość podjęcia próby znalezienia nowego miejsca pracy – na przykład w internacie lub szkolnej bursie, które to zatrudnienie gwarantuje do chwili obecnej wychowawcom tych placówek podleganie Kartce Nauczyciela. Szczególny status zawodowy osób zatrudnionych na tych stanowiskach jako nauczycieli (wychowawców) w domach dziecka przed dniem 1 stycznia 2004 r. uległ wprawdzie zniesieniu, lecz ustawodawca przewidział dwuletni okres przejściowy, w którym możliwe stało się stosowanie dotychczasowych przepisów z wyjątkiem *pensum* i wynagrodzenia za pracę w godzinach ponadwymiarowych. Zachowanie uprawnienia do emerytury nauczycielskiej mogło być ocenione jako uwzględnienie ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej w stosunku do tych wychowawców, którzy uzyskają wiek emerytalny do końca 2013 r. Wolą ustawodawcy należało także stosować aktualne na konkretną datę pozostałe przepisy dotyczące na przykład prawa do nagród jubileuszowych, uprawnień socjalnych i urlopów, urlopu dla poratowania zdrowia. Nie można było jednak stosować przepisów Karty Nauczyciela, które zostały wykreślone (uchylone).

Relevantne znaczenie ma to, że ustawą nowelizującą zmieniony (uchylony) został od 1 stycznia 2012 r. art. 42 w ust. 3 Lp 8 lit. a Karty Nauczyciela, który przewidywał, że tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, dla wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego wynosił 26 godzin. Począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r. powyższy przepis nie zawiera już regulacji dotyczącej tej grupy zawodowej. Jedynie uchwalenie przepisu przejściowego, który nakazałby stosowanie art. 42 w ust. 3 Lp 8 lit. a Karty Nauczyciela w wersji sprzed nowelizacji – do końca 2013 r. powodowałoby, że do końca 2013 r. wychowawców w domach dziecka nadal obowiązywałoby *pensum* 26 godzin tygodniowo. Ponieważ ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie takiego przepisu przejściowego – należy uznać, że jednoznaczną intencją ustawodawcy było pozbawienie wychowawców w domach dziecka zatrudnionych przed 2004 r. uprawnienia do 26-godzinnego *pensum*. Przyjęcie odmiennej wykładni mogłoby być ocenione jako działanie *contra legem*.

VII

W latach 2012 - 2013 oraz obecnie art. 42 ust. 1 - 2 Karty Nauczyciela stanowił, że czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień. W ramach tego czasu pracy oraz ustalonego wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami (*pensum*) albo na ich rzecz, inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów; zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym. Z unormowania tego wynika, że czas przekraczający *pensum* nie jest dla nauczycieli czasem odpoczynku, ale jest okresem wykonywania innych zajęć opiekuńczych, wychowawczych (sprawdzania „klasówek”) oraz czasem samokształcenia i doskonalenia zawodowego. Nauczyciel, co do zasady, nie może odmówić wykonywania pracy w godzinach ponadwymiarowych.

Zwrócić należy uwagę, że unormowania te są znacznie bardziej korzystne w porównaniu do ogółu pracowników, którzy (jak na przykład księgowi lub inżynierowie, informatycy) podnoszą swoje kwalifikacje zawodowe oraz przygotowują się do pracy w czasie wolnym od pracy (najczęściej w okresie weekendu) lub w czasie szkolenia zorganizowanego przez pracodawcę. Należy też wskazać na różną sytuację nauczycieli w zakresie potrzeby przygotowania się do zajęć, sprawdzania „klasówek” itp. w stosunku na przykład do nauczycieli: wychowania fizycznego, zajęć plastycznych, muzyki, bibliotekarzy, wychowawców w przedszkolach), jednak mimo tej różnorodności i nasuwających się ocen należy przyjąć, że ustalanie *pensum* należy do wyłącznej kompetencji pracodawcy i Sądy są związane ustalonym przez ustawę *pensum*.

Z uwagi na charakter pracy wychowawców placówek opiekuńczo - wychowawczych typu socjalizacyjnego nie występuje szczególna potrzeba przygotowywania się do zajęć z podopiecznymi, gdyż adekwatna powinna być wiedza uzyskana na studiach wyższych. Dotyczy to również pomocy dzieciom i młodzieży w odrabianiu lekcji lub organizowaniu zajęć pozalekcyjnych. 40-godzinny tygodniowy czas pracy wychowawców w domach dziecka może być oceniony jako

racjonalny, gdyż wychowawcy nie zajmują się bezpośrednio nauczaniem i nie zachodzi w stosunku do nich potrzeba przygotowywania się do opieki nad dziećmi lub samokształcenie przewyższające starania ogółu pracowników. Bezpośrednia opieka nad wychowankami przerywana jest okresami pobytu dzieci w szkole oraz nocnym odpoczynkiem. Na marginesie można też wskazać, że opieka w rodzinnych domach dziecka lub wykonywana przez rodziców zastępczych jest nieustanna. Wykładnia funkcjonalna art. 237 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej przemawia więc za stosowaniem do wychowawców w domach dziecka 40-godzinnego tygodnia pracy od 1 stycznia 2012 r. Kontrowersje w tej kwestii mogą jednak wynikać z porównania takiej pracy z obowiązkami wychowawców w internatach i bursach szkolnych, którzy również obecnie korzystają ze szczególnych uprawnień nauczycielskich.

VIII

W myśl art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1148) - kurator oświaty, w imieniu wojewody, wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty określone w ustawie i przepisach odrębnych na obszarze województwa. Ujęta w art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe kategoria placówek oświatowo-wychowawczych jest najszerszą i najmniej precyzyjnie określoną grupą jednostek, gdyż placówki te nie zostały zindywidualizowane żadną nazwą poza szkolnymi schroniskami młodzieżowymi. Ponieważ Prawo oświatowe nie obejmowało wprost domów dziecka, jedynie na podstawie art. 186 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jak również na podstawie art. 237 ust. 3 tej ustawy, możliwe było do końca 2013 r. sprawowanie nadzoru pedagogicznego nad wychowawcami domów dziecka przez kuratora oświaty.

Zgodnie z art. 237 ust. 3 tej ustawy w odniesieniu do wychowawców w domach dziecka, przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, nadzór pedagogiczny sprawuje wojewoda. Ustawodawca zapomniał równocześnie znowelizować art. 186 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, który dotyczył tej samej kwestii. W celu skoordynowania tego unormowania z aktualną sytuacją prawną dopiero od września 2014 r. został uchylony art. 186 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o

wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, który stanowił, że do zadań wojewody należy nadzór pedagogiczny w odniesieniu do wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na podstawie ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 137, poz. 1304). Unormowanie to prowadziło do kontrowersyjnych rezultatów, gdyż część wychowawców w domach dziecka podlegała nadzorowi pedagogicznemu wojewodów, a część – nie podlegała, mimo że wykonywała te same obowiązki w tym samym miejscu.

W myśl paremi *lex posterior derogat legi priori* należy – co do okresu od stycznia 2012 r. do grudnia 2013 r. - dać pierwszeństwo woli ustawodawcy wyrażonej w art. 237 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Konstatacja ta prowadzi do konkluzji, że zamiarem ustawodawcy było wyłączenie wychowawców domów dziecka spod obowiązywania Karty Nauczyciela od 1 stycznia 2012 r., a poddanie ich nadzorowi pedagogicznemu wojewody wynikać miało tylko z mocy przepisu szczególnego. *Nota bene* obecnie wychowawcy w domach dziecka oraz rodziny zastępcze lub rodzinne domy dziecka, wykonujące te same funkcje wychowawcze, podlegają tylko ogólnemu nadzorowi wojewody lub starosty.

Podsumowując ten fragment uzasadnienia, niespójność legislacyjna w zakresie nadzoru pedagogicznego nie może stanowić argumentu za stosowaniem wobec wychowawców w domach dziecka *pensum* 26 godzin tygodniowo.

IX

Stosownie do art. 35 ust. 1 Karty Nauczyciela w szczególnych wypadkach, podyktowanych wyłącznie koniecznością realizacji programu nauczania, nauczyciel może być obowiązany do odpłatnej pracy w godzinach ponadwymiarowych, natomiast ust. 2 precyzuje, że przez godzinę ponadwymiarową rozumie się przydzieloną nauczycielowi godzinę zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych, a ust. 2a stanowi, że przez godzinę doraźnego zastępstwa rozumie się przydzieloną nauczycielowi godzinę

zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych, której realizacja następuje w zastępstwie nieobecnego nauczyciela. Na podstawie ust. 3 wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe i za godziny doraźnych zastępstw wypłaca się według stawki osobistego zaszeregowania nauczyciela, z uwzględnieniem dodatku za warunki pracy.

Odpowiadając na przedstawione zagadnienie prawne Sąd Najwyższy uwzględnił ustawowe rozróżnienie wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i za godziny doraźnych zastępstw oraz przyjął, że takie wynagrodzenie przysługuje w przypadku przekroczenia przez nauczyciela *pensum* niższego niż 40 godzin. Status prawny nauczycieli - wychowawców w domach dziecka uległ zmianie od 1 stycznia 2012 r. Od tego dnia należało ich traktować jako wychowawców w placówkach opiekuńczo -wychowawczych typu socjalizującego, do który stosowało się Kartę Nauczyciela.

Rekapitulując wcześniejsze rozważania – decydujące znaczenie miała wola ustawodawcy zrównania od 1 stycznia 2012 r. czasu pracy wychowawców zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2004 r. z czasem pracy wychowawców zatrudnionych po tej dacie - przez wykreślenie art. 42 w ust. 3 Lp 8 lit. a Karty Nauczyciela, przy jednoczesnym braku przepisu intertemporalnego, który nakazałby dalsze stosowanie tego unormowania w wersji sprzed dnia 1 stycznia 2012 r. – aż do 31 grudnia 2013 r.

Począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r. *pensum* to w wymiarze 26 godzin tygodniowo przestało wobec tej grupy zatrudnionych obowiązywać. Doprowadziło to w konsekwencji do zrównania czasu pracy i wynagrodzeń za pracę wszystkich wychowawców w domach dziecka. Powołane przepisy stanowiły samodzielną podstawę prawną do wyznaczania w spornym okresie wymiaru zajęć z wychowankami w ilości 8 godzin dziennie i 40 godzin tygodniowo. Wprawdzie analogiczny wymiar czasu pracy wynikał z art. 129 § 1 k.p., jednak z uwagi na regulację zawartą w Karcie Nauczyciela nie było potrzeby stosowania tego przepisu na podstawie art. 91c Karty Nauczyciela. Ponieważ w okresie objętym sporem wychowawcom placówek oświatowo – wychowawczych typu socjalizacyjnego nie

przysługiwało już *pensum* w wymiarze 26 godzin, nie mogli oni pracować w godzinach, o których mowa w art. 35 ust. 2 i ust. 3 Karty Nauczyciela.

Zmiana warunków płacy, która wynika wprost z ustawy, rozporządzenia lub innego aktu prawa (np. uchwały organu prowadzącego) może być - co do zasady - dokonana także na niekorzyść pracownika. Wprawdzie zmiana przepisów ustawowych dookreślających treść stosunku pracy powoduje zmianę obowiązków i praw stron z mocy prawa, niezależnie od ich woli (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2009 r., II PK 277/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 290), jednak w judykaturze Sądu Najwyższego zajęto stanowisko, że wyłączenie zastosowania instytucji wypowiedzenia zmieniającego do nauczycieli mianowanych nie oznacza automatycznej modyfikacji warunków płacowych tej grupy zawodowej po upływie okresu wskazanego w art. 237 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej. Pogorszenie od 1 stycznia 2014 r. warunków wynagradzania nauczycieli zatrudnionych w publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych po przekształceniu podstawy ich stosunku pracy z mianowania na umowę o pracę, wymagało dokonania wypowiedzenia zmieniającego (art. 42 k.p.) po tej dacie albo skorzystania przed tą datą z instytucji „uprzedzenia” równego okresowi wypowiedzenia, który to okres nie mógł się skończyć przed 31 grudnia 2013 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2017 r., II PK 44/16, OSNP 2018 nr 5, poz. 60). Podobne konstatacje zawarto również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2017 r., II PK 81/16 (LEX nr 2261650).

Problematyka stosowania wypowiedzenia zmieniającego przy częściowej konwersji od dnia 1 stycznia 2012 r. statusu prawnego tej grupy zawodowej, zwłaszcza w powiązaniu z zakładowymi regulaminami organizacyjnymi, wykracza poza treść omawianego zagadnienia prawnego.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy uznał, że wykładnia logiczno – językowa, systemowa, celowościowa i częściowo funkcjonalna implikują konkluzję, że wychowawcy placówek opiekuńczo - wychowawczych typu socjalizacyjnego zatrudnieni przed dniem 1 stycznia 2004 r. nie zachowali na mocy art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej prawa do wynagrodzenia za godziny, o których mowa w art. 35

ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, dlatego na podstawie art. 398¹⁷ § 1 i 2 k.p.c. podjął uchwałę jak w sentencji.